

תנאי אם אפשר לפתיחת הקבר בלא דם, אלמא מאן דאית ליה א"א לפתיחת הקבר [בלא דם] אפי' בחתיכה קטנה ס"ל דא"א, כ"ש יום מ' לזכר¹⁰⁶.

[סו, ב] אשה לא תחוף אלא בחמין, ואפי' בחמי (חמין) [חמה]¹⁰⁷ אבל בקרירי לא. ובפר"ח גרס אשה לא תחוף בקרירי ואפי' בחמי חמה, פירוש אסור לחוף¹⁰⁸. ובפרק כל שעה¹⁰⁹ אמרינן לא תלוש בחמין ולא בחמי חמה, אלמא מדמי חמי חמה לתמין. ומיהו לא קשה לפר"ח, דגבי חימוץ בחמין כל דהו מתחמין¹¹⁰.

דאמר ר' זירא כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו. האי מילתא דר' זירא בפרק המנחות והנסכים¹¹¹ גבי הא דתנן הרי עלי מנחה של ס"א עשרונים מביא ששים בכלי אחד ועשרון בכלי אחר, ומפרש טעמא משום דששים נבללין ששים ואחד אין נבללין, ופרין כי אין נבללין מאי הוי, והתנן אם לא כלל

דיושבת ז' נקיים היינו משום דאימור תמול ושלשום ראתה ולא⁹⁹ אדעתה⁹⁹. דסד"א אלו ראתה לפני שני ימים היתה רואה עתה ראייה מרובה שכבר מעיינה פתוח¹⁰⁰. ומדלא אשכח אלא כחרדל ש"מ מעיינה סתום קמ"ל¹⁰¹.

אדבריה (רבה)¹⁰² [רבא] כו' ואי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם. והא דאמרינן בפ"ב דכריתות¹⁰³ ולרבא דאמר מחוסר כפורים דזב כזב דמי הא מתניתא היכי מתרין לה, אמר רב אשי^{103*} מתרין לה כיום מ' ליצירת זכר וכיום פ' ליצירת נקבה ור' ישמעאל היא. ואפשר לפתיחת הקבר בלא דם, אליבא דהאי ברייתא קאמר הכי, אבל איהו סבר אי אפשר לפתיחת קבר בלא דם כדקאמר הכא. אבל בשאלתות דרב אחאי¹⁰⁴ כתב דהא דקאמר התם אפשר לפתיחת הקבר בלא דם היינו כיום הארבעים שעדיין לא נגמר צורת הולד ואפשר הקבר ליפתח בלא דם. וליתא דהא לעיל בפ' המפלת¹⁰⁵ אמרי' גבי המפלת חתיכה דפליגי ר' יהודה ורבנן בפלוגתא דהני

להצטבר בביה"ח. ואילו אנן קי"ל דתלי בית הרחם אינם מחזיקים דם. ¹⁰¹ ובב"ח סוס"י קפג נתן טעם נוסף. ¹⁰² בכת"י מונטיפיורי כ' "רבה". ולא יתכן דא"כ ל"ק מכריתות. ועוד, דרבנו בפסקיו ^{103*} סוס"י ד הוכיח דרבא דרם חימוד בגמ' בסמוך לא ס"ל חומרא דר"ז מדבריו כאן ע"ש; ואם רבה גרסי' ראייתו לאו ראייה. ¹⁰³ י, א. ^{103*} שם איתא: "רבא מתרין וכו'". ¹⁰⁴ שאילתא פ"ה. וע"ש בהעמק שאלה אות ג. וכ"כ האו"ז ח"א סי' שמג והראבי"ה ח"א סי' קפד בשם רבנו שמואל. ¹⁰⁵ כא, א וראה גם כב, א. ¹⁰⁶ דברי רבנו לקוחים מפסקיו לעיל פ"ג סי' א וע' מעיו"ט סק"ט שם דציין שרבנו סתר עצמו. ¹⁰⁷ לפנינו: בחמי חמה. אבל בצונן לא ואפי' בחמי חמה. ור' ב"ח כאן אות א. וכן מסתבר גם מהגמ' וגם מהמשך ל' רבנו. ובדק"ס לפסחים מב, א אות ו הביא גם גירסא כמו בכת"י מונטיפיורי. ¹⁰⁸ דלא כרבנו כאן ובהל' מקואות סי' כד וגם דלא כפרש"י ד"ה ואפי', וכרמב"ם מקוואות ב, יח. ¹⁰⁹ פסחים, שם. אלא שהגירסא שם: בחמה ולא וכו'. ורבנו בפסקיו שם סוס"י ל גרס: לא בחמה לא בחמין ולא וכו'. וגם כזה ע' בדק"ס הנ"ל. ¹¹⁰ אבל לגבי חפיפה אפשר ל' שרק חמי האור מועילים. והמעיו"ט על פסקי רבנו בהל' מקוואות שם סק"א כיוון לת"י רבנו. אבל רבנו עצמו לא הז' שם חילוק זה.

שימור לכו"ע ולשון "אפי'" צ"ע. ⁹⁸ לעיל מ, א. ואין רבנו מקשה למה כ' חרדל ולא "אפילו בפחות מכן" וכלשון המשנה לעיל, דעל זה לא יועיל תירוץ. אבל הראשונים שהתייחסו בתי' קו' זו לצבע החרדל (ע' תר"י ברכות לא, א) בארו גם קושי זה. ⁹⁹ ע' רש"י בד"ה שהחמירו ותוד"ה שאפילו, מגילה כח, ב, ור"ן שבועות, שם. ¹⁰⁰ וכ"כ בספר הישר לר"ת סי' קסב (הוצ' שלזינגר). אבל הר"ן בשבועות כ' בטעם א' דהי' צריך להימצא לפנינו כמות גדולה של דם מכחרדל משירי הדם מקודם אם היתה מתחילה לראות קודם. וכ"מ מתוס' רבנו שם בד"ה טיפת ובתור"י, ברכות שם. ור"ת ורבנו מפרשים אחרת: דראיה ג' צ"ל יותר מכמות של כחרדל כיון שהיא מהווה כבר ראי' לחזקה שהמעין פתוח. והשווה לדין זוב בכתמים לעיל גב, א ולשי' ר"מ שהו"ד בתוס' רבנו לעיל גב, ב. וע' רש"י ד"ה בשני לעיל ס, א, משל"מ איסור"ב ט, כט בריש דבריו, ובמאירי ברכות שם מבואר כדברי החינוך מצוה קסו "שהזיבה תראה על רוב מותרי הדמים" וכעיו"ז כ' הרמב"ן ויקרא טו, יא. ואפש"ל דגם רבנו כוותי'. וסימני מחלתה שרואה דם בימים שמסולקת דמים. אמנם צ"ב מקור לזה. ובמיוחד תמוה משי"כ רבנו שבפעם השלישית היא עלולה לראות יותר מאשר מקודם. והא דנאיד רבנו מפ"י הר"ן, אפשר ל' דהוא משום דק"ל סברת הר"ן בהו"א, דהדום הי' צריך

דלא מעכבא, ראוי לקריאה בעינין כדאמרין¹²² אלם ואלמת פסולין לפי שאינן באמר ואמרה. וכן גבי קריאת בכורים בעינין ראוי לקריאה בפ' המוכר את הספינה¹²³. ותי' אמאי לא בעינין הכא (ראוי)¹²⁴ ביאת מים לכתחילה בבית הסתרים. וי"ל דשאני הכא דלא הזכיר ביאת מים בבית הסתרים כמו שהזכיר קריאה בחליצה ובכורים, דירחץ את בשרו¹²⁵ משמע מאבראי¹²⁶. ומי' ראוי לביאת מים בעינין, כיון דלפעמים נכנס בו המים¹²⁷.

אינה צריכה לחוף ולטבול. והא דאמרין בפ"ק דחולין¹²⁸ טבל ונמצא עליו דבר חוצץ לא עלתה לו טבילה עד שיאמר ברי לי שלא היה עלי מקודם לכן, התם בשלא חפף סמוך לטבילה¹²⁹. או א"נ התם לטהרות¹³⁰ והכא לבעלה, אע"ג דלקמן¹³¹ גר"ת ה"מ לטהרות, היינו מכלי חרס ואילך, א"נ התם מיירי [בכהנות] לטהרות ומשום דלא בעי¹³² חפיפה כלל הילכך צ"ל ברי לי. והכי אמרי' בירושלמי פ' כל שעה¹³³ גדה חופפת וסורקת,

כשר. אמר ר' זירא כל הראוי לבילה כו'. תימה מאי פריך נהי דבדיעבד אמרינן אם לא בלל כשר, מ"מ לכתחילה צריך לבלול, הלכך צריך להביא בשני כלים¹¹². וי"ל משום דההוא גברא לקרבן גדול איכוון¹¹³, ותנן¹¹⁴ הרי עלי להביא בכלי אחד והביא בשני כלים לא יצא¹¹⁵, הלכך ס"ד דשפיר טפי להביא בכלי אחד אפי' בלא בלילה, ומשני דאפ"ה ראוי לבלילה בעינין¹¹⁶.

אין בילה מעכבת. והיינו טעמא משום דלא שנה הכתוב עליו לעכב, אע"ג דגבי נשיאים כתיב תריסר זימני בלולה בשמן, התם מעשה קא חשיב האיך עשו ולא לעיכובא איצטריך¹¹⁷. ואע"ג דבהקומץ¹¹⁸ יליף דכלי מקדש (אף) מה שבתוכו^{118*} מדכתיב שניהם מלאים סולח¹¹⁹, עיכובא לא יליף¹²⁰, ואע"ג דלא שנה קרא לעכב מ"מ מסתבר דראוי לבילה בעינין, דכיון דהצריך הכתוב בלילה מסתמא צריך שיהא הקרבן ראוי למה שצוה הכתוב לעשות בו¹²¹. וכן גבי קריאת חליצה אע"ג

111 קג, ב. ואין הציטוט מדוייק בלשון. ע"ש.
112 וכה"ק התוד"ה כל. 113 בתוס' בארו טפי.
114 מנחות קב, ב. 115 אי"ז ציטוט מילולי. גם בדק"ס שם לא ציין גירס' שונה. 116 בתוס' כ' ת"י נוסף. ור' גם תוס' רבנו ד"ה דאמר בקידושין כה, א. 117 התפארת יעקב לחולין פג, ב (על התוד"ה אין, שם) כיוון לדברים אלו. 118 מנחות יט, ב. 118* בהקומץ נו' עניין כלי מזרקות שמקדשים אף היבש מדרשה זו. ואולי ט"ס נפלה בדברי רבנו אלו. וצ"ע. (והמלה "אף" שבכת"י מונטיפיורי ודאי ט"ס היא דאדרבה בזבחים פח, א מבואר דתוכו מקדש ומה שחוצה לו אין מקדש. וע"ש בתוס'). 119 במדבר ז, יג. ונזכר תריסר זימני נוספות בקרבנות י"ב הנשיאים. 120 התוס' כ' דיליף. כתוד"ה ואמר מנחות יח, ב ובתוד"ה דאמר יבמות קד, ב ציינו פסוקים נוספים בעניין בלילה ונקטו דגם מנשיאים ילה"י לזאת אלמלא שלא כ' בלילה בל' צווי. וכ"כ רבנו בתוספותיו בחולין שם ובקידושין כה, א ד"ה אין. ודלא כמש"כ כאן. וע' הע' 132 בפ"ק. 121 וכ"כ התוס'. וע' ברשב"ם בכ"ב פא, ב ד"ה כל. 122 ביבמות, שם. 123 בכ"ב, שם. 124 בכת"י מונטיפיורי נוספה מלה זו וברור שמיותרת היא ובכת"י נשמטה וגם בנד' מחקוה. 125 הגמ' בקידושין דורשת כן מהפס' בויקרא טו, יג. ושם לא כתוב "את" והפס' שרבנו מזכירו הוא בויקרא יד, ט

ובפרק טז פסוקים כד, כו, כח והגמ' בב"ק פב, א דורשת לעניין אחר. וע' בד"ה רובו לקמן סז, ב. 126 ע' בתוס' כאן שתי' אחרת. וכוונת רבנו כנר' למש"כ בתוס' בקידושין שם שרק כשכתוב העניין להדיא - בעינין לכתחילה, וגם שמעינין שראוי בעינין אבל בביאת מים, שנרמזת רק מיתורא ד"כל" (לעניין טמון) - אין מקור להצריכה אפי' לכתחילה. וע' מעיר"ט מקוראות, שם, סק"ג. 127 נר' לבאר דבריו כאן עם אלו שבקידושין, שם: "כאן דכתיב כל בשרו דמשמע אפי' בית הסתרים, אע"ג דדרשינן מה בשרו מאבראי, מ"מ כיון דכל בשרו משמע אפי' הטמון, לכל הפחות מרבינן ליה לענין זה דבעינין ראוי לביאת מים". וכעיי"ז כ' התוס' שם בסד"ה כל. ונר' שזו גם כוונת רבנו. אף דאין הל' כאן ברורה. 128 י, א. 129 ומשו"ה אין לו חזקת בדוק. וא"ת הלא יש חזקה דנקי היה, דמי לא עסקינן שרחץ עצמו בעבר הקרוב וכמבואר מל' רבנו - שחפף אלא שלא הי' סמוך לטבילה. וי"ל דמיא לסוגי' לעיל ד, א שבקופה ואשה בעינין חזקת בדוקה ולא סגי בחזקת נקיות דמזמן, דאשה שכיחי בה דמים וה"ג כאן דשכיח לכלוך. וע' בהע' 245 בפ"ק. 130 והשווה לדין מעל"ע ו, א ולדין בדיקה יב, א. וע' הע' 353 בפ"ק. 131 סז, א וע"ש תוד"ה פתחה. 132 הכהנות (וצ"ל לגירסת כתי"פ לפי"ז "בער", ל' רבים) וכדמפרש ואזיל. ומוכח כגיר' כתי"פ; דבכהנת דוקא איירי ולא בישראלית

ולא יסוך. ועוד הביא ראיה מההיא דפרק ב דכתובות¹⁴⁵ מישחא דחפיפותא קאמר מר. ואינה ראיה דמיירי בשמן שסכין לאדם שיש לו חטטין בראשו. ועוד הביא (ראיה) מדאמרינן לקמן בפירקין¹⁴⁶ עבדי חסרת טשטקי חסרת [דודי] (ידידי) חסרת. ואי לחפית הראש גרידא מה צריך כולי האי. וגם זו אינה ראיה לפרוש ר"ת דמפרש דודי [חסרת] להחם חמין ולהטילין במי הטבילה אם יראה מן הצינה. וטשטקי פירש רב סעדיה מסרקות גדולות. ומיהו בערוך¹⁴⁷ פי' והלא יש לך עבדים הרבה, ויורות להחם חמין בלילה ולחוף. וכן נהגו לחוף כל הגוף ומנהג כשר הוא¹⁴⁸.

איכא בינייהו סמין לחפיפה טבילה^{148*}. פירוש היכא דלא חפפה סמוך לטבילה. אבל לכ"ע בעינן חפיפה סמוך לטבילה לכתחילה¹⁴⁹.

סבר רב (הונא) [כהנא] למימר [טעמא]¹⁵⁰ משום גזירת מרחצאות. דילמא אתי למיטבל במים שאובין במרחצאות כמו שגזרו שלא יטבול על גבי הספסל [כדתנן בפ"ה דמס' מקוואות¹⁵¹ ובלבד שלא יטבול על גבי הספסל] לפי שהיו רגילין לישוב על גבי ספסל במרחצאות. ואי¹⁵² שרית להטביל¹⁵³ במקוה או להטביל כלי¹⁵⁴ על גבי ספסל אתי נמי להטביל במרחצאות¹⁵⁵. וקאמר ליה רב חנין^{155*} דלאו משום גזירת מרחצאות הוא, דאין דרך לישוב במרחצאות על גבי כלי חרס

כהנת אינה חופפת וסורקת. נדה כהנת חופפת וסורקת שלא תחלוק בין נדה לנדה. ומפ' התם¹³⁴ לפי שרגילה בטבילה לא החמירו להצריכה חפיפה רק לעיוני בעלמא. ר"ת מפרש¹³⁵ דבחולין מיירי שנמצא דבר חוצץ על גופו דלא בעי חפיפה, והכא בנמצא בראשו, דחפיפה לא שייך אלא בראש ובמקום השער. וכן לא מצינן חפיפה בכל מקום בתלמוד אלא במקום שער בשמעתין לעיל אבל בקרידי לא משום דמשרו מזיא לא תחוף בנתר דמיקטף. ובפ"ק דשבת¹³⁶ גבי הלל שהיה חופף ראשו ובפ' חלק¹³⁷ דהוה חפיף רישיה וכן נזיר¹³⁸ חופף ומפספס אבל לא סורק. וכן גבי עיקר תקנת חפיפה דתקין עזרא בפ' מרובה¹³⁹ פריך מדאורייתא היא דכתיב [ורחץ] את (כל) בשרו¹⁴⁰ שלא יהא דבר חוצץ כו'. ומשני דאורייתא לעיוני דילמא מקטר¹⁴¹ ועזרא תיקו חפיפה. ולישנא דמיקטר¹⁴¹ לא שייך אלא גבי שער אבל שאר הגוף לא בעי הדחה כלל, מדקאמר שתהא אשה מדיחה קמטיה, מכלל דלשאר הגוף לא בעי הדחה¹⁴². דאי קמטיה לרבותא קאמר, דאף על גב שאין צריך ביאת מים, צריך הדחה והוא הדין שאר הגוף, א"כ הוה ליה למימר אפילו בית קמטיה. ורבנו שמעיה¹⁴³ כתב בשם רש"י דחפיפה הוא בכל הגוף כדאמרינן דפרק כל כתבי¹⁴⁴ מי שהיה לו שם כתוב על בשרו לא יחוף. והגירסא ליתא התם אלא [לא] ירחוף

העוסקת ונוגעת בטהרות. שהרי בירושל' יהיב טעמא משום שכהנת רגילה בטבילה. וזה ל"ש בישראלית אפי' שעוסקת בטהרות. 133 פרק ב הל"ו. 134 פרק א הל"א. 135 בספר הישר סי' קעט (הוצ' ירושלים). 136 צ"ל: פ"ב. והוא בלא, א. 137 סנהדרין קז, א. והגיר' שם: חייף רישא. 138 נזיר מב, א. 139 פב, א. 140 בב"ק כ' כגירסת כתי"פ והוא בויקרא יד, ט. (והשווה להע' 125 לעיל). אך בפסחים קט, א מבואר כגיר' כתי"פ מונטיפיורי. ואותו פס' הוא מויקרא טו, טז. אמנם בדק"ס לפסחים, שם, סוף אות ג הביא כגירסת כתי"פ שכאן עפ"י הרי"ף והעיטור שם. 141 ע' ברמב"ן. 142 ע' תוד"ה ושתהא בב"ק, שם ותוד"ה עד בחולין י, א. 143 בתוס' הזכירו ר' שמריה, וכ"כ בספר האורה ח"ב סי' א (עמ' 171, לבוב תרס"ה) ובפרדס

הל' נדה (עמ' ז, בודפסט תרפ"ד). 144 שבת קכ, ב. 145 יז, ב. 146 סח, א. 147 ערך טשטק. 148 וכ"כ תוד"ה אם לפנינו. ודברי רבנו כאן באו ברובם וכמעט בלשון זהה גם בפסקיו בסוף הל' מקוואות סוס"י לו. 148* לפנינו: למסמך וכו'. 149 בתוס' בארו זאת. ור' רשב"א כאן ביאור שונה. 150 כגיר' כתי"פ איתא גם לפנינו. אלא שיש להוסיף "מאי". 151 משנה ב. 152 הקטע המתחיל במלה "ואי" עד "מרחצאות" אינו בכתי"פ. 153 אדם, ואח"כ קאי בהטבלת כלי טמא. וע' בהע' הבאה. 154 הדגיש כלי, כיון שדווקא להאי לישנא אסור גם להטביל כלים. אבל ללישנא דביעתותא זה ל"ש בכלים, כמש"כ רבנו בהל' מקוואות סוס"י ט וכ"כ הראב"ד בבעה"נ ריש שער הטבילה. וע' בהע' 155. טעם גזירת מרחצאות מתפרש לרבנו

מפני שהמים מקדמין¹⁶⁴. ויש שמחלקים בין אדם שהוא כבוד ומכביד בעובי הטיט ומטה שהיא קלה¹⁶⁵. ור"ת פי' בשם ר"ח¹⁶⁶ שבנמל שכיחי אינשי ובושה ויראה ותמהר ולא חיטבול כהוגן. ומפצי נמי פירש שהעמיד מחצלאות כמין גדר על שפת הנהר לצניעות¹⁶⁷. והשתא הוי דומיא [דההיא] דלעיל¹⁶⁸ משום דבעיתא. ול"ג ברדיוניה נפל אלא בסמוך גבי נתנה תבשיל לבנה.

מקואות ביומי ניסן. פרש"י¹⁶⁹ דנוטפין אינן מטהרין בזוחלין (ולא) [אבל] משום [מים] חיים [לא]¹⁷⁰, דזבה לא בעיא מים חיים כדתניא בתוספתא¹⁷¹. ועוד דמקואות משמע מים מכונסין דקוו וקיימי¹⁷². וכפר"ח¹⁷³ דזבה לא בעיא מים חיים. וגם פי' דמקואות עשה

דלא מייחדי למדרס ולישיבה¹⁵⁶, אלא משום דבעיתא ויראה שמא יתגלגל הכל^{156*} או תשבר ותפול¹⁵⁷. וכן אסילתא נמי בעיתא שמא תתהפך (ותבטל) [ותפול]. ונפקא מניה מהני טעמא¹⁵⁸, אי הויא טעמא משום גזירת מרחצאות אפילו בדיעבד לא עלתה לה טבילה¹⁵⁹, אבל אי הוי טעמא משום בעיתא דוקא לכתחילה הוא דאסיר¹⁶⁰.

[סז, א] בנמל. פרש"י¹⁶¹ משום הטיט. וכן ומפצי ביומי תשרי פרש"י¹⁶² מפני הטיט עשה להם מחצלאות תחת רגליהם. וקשה דבמסכת מקואות משמע דבכה"ג לא הוי חציצה, דתנן בפ"ז במס' מקואות¹⁶³ הטביל בו את המיטה אע"פ שרגליה שוקעות בטיט העבה טהורה

159 וכ"כ הראב"ד שם והרשב"א בתוה"ב שער ז. ובט"ז שם מהבארית חומרא זו. ומכאן מוכח דלא כש"ך שם סקמ"ג ובסי' רא שם שכי' דלא גזרינן אלא לכתחילה. 160 ג"ז מבואר בט"ז שם. 161 ד"ה בנמל. 162 ד"ה ומפצי. 163 משנה ז. 164 בגליון כתי"פ כתוב: פי' מקדמים להגיע לרגלי המיטה קודם הטיט. הילכך כיון שיש עליהם מים לא הוי הטיט חציצה. ע"כ. וע' ט"ז קצה, סק"ל. ובפיהמ"ש לרמב"ם שם פליג על פי' זה. וע' בספר גלויות עליות למקואות, שם. וכ"כ רבנו גם בפסקיו הלי' מקואות סי' לג ובתוספותיו לשבת סה, א ד"ה מפצי. וע' גם בפירושו למשנה דמקואות שם. וע' בפ"ט מ"ב דטיט יון ויוצרים חוצצים וא"כ אפשר ליישב קו' רבנו דרש"י בכה"ג איירי. וע' גם בתפא"י בועז בפ"ז אות י. וע' בחילוק הריב"ש, הו"ד בכ"מ מקואות ח, יב. וע"ע בינת אדם שער בית הנשים יג, כד. 165 כן חילק רבנו בפסקיו שם. וע"ש מעיו"ט סק"ס. וע' ב"י קצה ד"ה לא תטבול. 166 כ"כ התוד"ה אשה בשמו בעמ' שלפנ"ז. 167 ע' בפ"י רבנו לגדרים מ, ב בד"ה ומפצי בפ"י הראשון שם. 168 בעמ' הקודם. 169 בד"ה מקואות. 170 ר"ל אין חסרון. 171 מגילה פ"א הלי"א. וזבים פ"ג ה"א. וע' רמב"ן עה"ת סו"פ מצורע. 172 ר"ל דמשמע שהחסרון שבא אכזה דשמואל לתקן הוא במה שהמים היו זוחלין ומשור"ה הכין לבנותיו מקום של אשכורן, ולא בא לתקן לעניין מים חיים (דזבה בלא"ה לא יכל לתקן. ע' תוד"ה שמא שבת סה, א. עוי"ל דכוונת רבנו להוכיח מלי' מקואות שזכר לגבי טבילת זבה בכ"מ, שזה שולל הפ"י שזבה בעי' מים חיים: כיון שפי' מקואות היינו היפך ממים חיים

כמש"כ רש"י כאן בד"ה גזירת וכטעמו של הראב"ד הג"ל. אבל בפיהמ"ש שם, ובפסקים שם, כ' רבנו טעם אחר; שגזרינן אטו תוכו של כלי. אכן מדברי בהג"רא בקצה ססקל"א משמע שגם הרא"ש שם מסכים להאי טעמא שכתב כאן בהו"א ובאר את המשנה במקואות מטעם גזירת מרחצאות. ורק למסקנה, שהגמ' חזרה בה מגזירת מרחצאות, וכ"מ משו"ת רבנו כלל לא סי' ד, באר את המשנה דמקואות מטעם אותה גזירה שכתב בפיהמ"ש ובפסקיו וע' בש"ך רא סקל"ז. ובהע' 156 נבאר הנפק"מ. *155 לפנינו: רב חנן. ובכתי"פ: חנן. 156 הטי"ז קצה סקל"א כ' טעם דחיית גזירת מרחצאות לראב"ד משום דכלים שאין מק"ט אין להם שם כלי ולא דומיא דמרחצאות הם. ונר' שאי"ז החסרון לרבנו, דא"כ גם הטעם שכתבנו בהע' 154, שעל פיו מבאר רבנו מסקנת הגמ' - אינו שייך כאן. אלא החסרון בדמיון למרחצאות; דכיון שאין תשמיש כלי חרס דיון כשל מושבי המרחצאות. ונפק"מ בין פי' רבנו למסקנה והראב"ד בכלי חרס ובספסל עץ שאין מק"ט (ע' רש"י לעיל נט, ב בד"ה של אבן ותורי"ד שם): דלראב"ד אפשר לטבול עליו; ולרבנו, אי יש לו תוך - א"א, דגזרינן גבו אטו תוכו. ועוד נפק"מ בנסרים או בכלים נקובים: דלראב"ד אסור, ע' ב"י שם ובמעיו"ט שם סק"ה, ולרבנו - כיון שאין לכלים אלו בית קיבול הראוי להחזקת מים, מטבילים על גביהם. וע"ע בכהג"רא, שם. *156 בכתי"פ: הכלי, וכן מסתבר. 157 לפי"ז אין לטבול בכל המקרים שבהע' 156 - שאינם בכלל האיסור של המשנה במקואות שם, בין לרבנו ובין לראב"ד. והמשנה שם, שלפי שניהם לא חששה לגזירה זו, בכלים איירי וכשנ"ת בהע' 154. 158 צ"ל: טעמי - לי רבים.

דל"תין והוא לשון נדידה דחיישינן כשהיתה מדדה לעלות מבית הטבילה נפל מעליה מן התבשיל¹⁸³ שנדבק בה ונתייבש¹⁸⁴ על גופה. וכן שהפשילה בנה לאחריה לאחר שהפשיטה בגדיה והיא ערומה חיישינן שמא נדבק בה טיט שהיה על התינוק ונתיבש בה וחייץ. וחומרא יתירא היא דאפילו בטיט וצואה תנן במסכת מקואות¹⁸⁵ גלדי צואה שעל בשרו ובצק שתחת הצפורן [חוצצים]. לכלוכי¹⁸⁶ צואה שעל בשרו וצואה שתחת הצפורן¹⁸⁷ אינן חוצצין¹⁸⁸. ויותר היה נראה לפרש הפשילה בנה לאחוריה, שהיה עליה בשעת

משום מים שאובים¹⁷⁴ וכן פי' בערוך בערך כף¹⁷⁵. ונראה לפרש¹⁷⁶ לפי (שהבתים) [שצינורות הבתים] מקלחין בנהר והצינורות היו חקוקים ולבסוף קבועים¹⁷⁷. (ול"צ) [ולא נהירא לין דכיון דמקלחין בנהר לא מיפסל בריבוי מים שאובין¹⁷⁸ דמעיינן שמימיו מועטין יכול להרבות עליו מים שאובין¹⁷⁹ עד שיהא בו כדי שיעור טבילה¹⁸⁰. אלא צ"ל שלא היו מקלחין בנהר¹⁸¹. נתנה תבשיל לבנה וטבלה. הפשילה¹⁸² בנה וטבלה לא עלתה לה טבילה וכו'.

אימר בריוני נפל. ר"ת גריס בדידיוני בשני

שאוובים התכוון הר"ח וצ"ג. ובפי' רגמ"ה בחולין לא, א בד"ה מה כ' כעיי' ע"ש וע' במגיה בש"ס וילנא שהק' עליו. 180 רבנו בא לבאר כוונות המוסיף שאובים למעין; שעושה כן כדי שיהיו במעין מ' סאה. ופליג על הר"ש: שהגם שצריכים מ' סאה במעין לאדם, מ"מ מודה דגם במעין כ"ש סגי כדי לחבר שאובים ולטהרם כדין מחובר למעין גם לאדם - דבר שהר"ש (כאמור בהע' הקודמת) תולק עליו. והל' "שעור טבילה" מוכיח דבשיעור עסקינן, דהיינו מ' סאה וכשנ"ת. ור' הגר"ח (בסטנסיל סי' תיט, ובגר"ח החדש עמ' קכט-ל) שהוכיח משי' רבנו בתשובה דפליג על הר"ש מטעם אחר. 181 בגליון כתי"פ העיר: "פי' שלא היה הדובר משום נהר אלא גומא היתה שם ובה היו טובלים. ומשום מי הצינור המקלחים בה עשה להם המקוה. מפי מורי גר"ו וצ"ע. עכ"ל. וע' במבוא. אם כי הסימון להערה זו מופיע בכתי"פ בדמות נקודה על המלה "שיהא", ברור שמקומו אח"כ: על אחד המלים שבקטע האחרון, אותו הוא בא לבאר. ונר' דמשו"ה נשאר המעיר בצ"ע משום דמשמע בשבת, שם, שבפרת היו טובלות; דמשו"ה אמרה הגמ' שם: "מסייע וכו' מטרם במערבא סהדא רבה פרת". פי' זה לא הוזכר בפירושי רבנו לסוגיות המקבילות. וע' בהלכותיו סי' י ופיהמ"ש פ"ה מ"ג ומ"ה. וע"ע בתוס' רבנו בשבת שם בד"ה שמא וספר האשכול מקוואות נ"ט ובאר"ז ח"א סי' שלו אות ז. 182 לפנינו ל"ג לה, וע' בתוס', בשם הר"ח. 183 בשטמ"ק (מהר"י אילן) בכורות נה, ב הו"ד רבנו אלו בד"ה ומפצי. והנוסחא שם: "נפלה עליה מן התבשיל ונדבק בה וכו'". 184 היינו קודם שנפל. וע' בהע' 186 ו-188. 185 פ"ט מ"ב. 186 שם משנה ד בכתי"פ על הגליון: פי' שהוא לת. וזו שהפשילה בנה, לכלוך בנה לח היה כיון שנדבק מיד. עכ"ל. וכעיי' במאירי כאן. ומ"מ צ"ל שהתייבש אח"כ וכמש"כ רבנו קודם וע' הע' 184. 187 לכאור' אגב גררא נקטי', דאינו עניין להכא. וצ"ע ק.

אלא אסופים ואינם חיים. 173 ראשי תיבות: כן פירש ר"ח. 174 וכ"כ תוד"ה אשה בעמ' הקודם בשמו. ולכאור' הכוונה לפי' הר"ח בשבת שם. וצ"ע ששם מבואר שהכוונה לנוטפים ולא לשאובים ממש. 175 כ"כ הערוך בשם הר"ח שם. 176 רבנו בא לתרץ ענין שאובים והיא קו' התוס' הג"ל. 177 בגליון כתי"פ נוסף כאן: פי' הילכך הוי עלייהו תורת כלי ומים שבהם הוו שאובים ע"כ. ועיקר הלכה זו נו' בדברי רבנו בהל' מקוואות סוסי' ו ומקורה מב"ב סה, ב. 178 ע' ט"ז רא, ריש סק"ג. 179 כמבואר במשנה ז פ"א דמקוואות. וע' ר"ש פ"ה מ"ב דכתב שלגבי טבילת כלים בלבד קיי"ל הכי. אבל לטבילת אדם בעינן מ' סאה גם במעין, וכ"כ רבנו בהל' מקוואות בסוסי' א. ומ"מ י"ל דלריבוי שאובים, דהוא מדין חיבור והשקה למעין, מודה רבנו דכשר גם לאדם אם נעשה עתה מ' סאה וע' בהע' הבאה. אבל הר"ש חלק להדיא גם בכה"ג וא"כ י"ל על קו' רבנו על הר"ח: דס"ל לר"ח כמש"כ הר"ש דריבוי שאובים במעין כלשהו עדיין פסול לטבילת אדם. ומשו"ה הוא דעביד לבנתו מקוואות ביומי דניסן: דחיישינן שמחמת ריבוי השאובים ומרוצת המים, יהיו מקומות שבהם ירבו השאובים על מי הנהר שלא יהיו באותו מקום מ' סאה ויפסלו את הנהר. אבל ביומי דתשרי לא חשש; דכיון שאין שאובים בנהרות, אחר שאין מי גשמים המקלחים לצינורות הבתים, א"כ כל מקום בנהר שנראה שיש בו מ' סאה אפשר לטבול שם ללא חשש (שחלק מהמים האלו הם שאובים שנפלו על מי מעין פחותים מכשיעור). וע"ע רמב"ם מקוואות ט, יג וכס"מ שם. אלא דעדיין צ"ע: דבלא"ה הר"ח בשבת, שם, עמ' ב, כ' דכוונתו לשאובין שהם מי גשמים הנופלים מהבתים, ומי גשמים לאו שאובים אלא נוטפים מיקרי. ואת"ל דכוונתו שנעשו שאובים, כמש"כ רבנו שהיו צינורות שחקקו וכו'; א"כ מדוע הזכיר הר"ח שם המשנה דפ"ה מ"ה דמקוואות שהוא ענין נוטפים שהתערבו עם זוחליו. וע"כ שלא לדוץ

טבילה כההיא דתנן בפרק ח' דמקואות¹⁸⁹ האוחז באדם ובכלים ומטבילין טמאין, ואם הדיח¹⁹⁰ ידו במים, טהורין. הגי ריבדי דכוסילתא עד תלתא ימים לא חייצי מכאן ואילך חייצי. היינו כי הא דתנן בפרק ט' דמקואות¹⁸⁵ גליד שחוץ למכה חוצץ, גליד שבמכה אינו חוצץ¹⁸⁶. כי אותו שחוץ למכה נקרא ונעשה עב¹⁹¹ אבל (שעל) שתוך המכה (נעשה) [הוא] רך תדיר. לכך אשה שהיא בעלת חטטין יש לה לחוף עד שיתרככו¹⁹². לפלוף שבעין לח אינו חוצץ יבש חוצץ. היינו כי הך דתנן במסכת מקואות¹⁸⁵ לפלוף שחוץ לעין חוצץ, ליפלוף שבעין אינו חוצץ. כי אותו שתוך העין הוא לח ושחוץ לעין הוא יבש¹⁹³. ואתי מר עוקבא לפרושי שיעור יבשותו היינו משמתחיל לירק. יש ספרים דגרסי בהו ולית הילכתא ככל הני שמעתתא, כי אתמר הני לטהרות אבל לבעלה לא, כי הא דאמר ר"ל¹⁹⁴. וכתב רש"י¹⁹⁵ דלא גרסינן ליה דמה שייך הך דריש לקיש להנך דלעיל¹⁹⁶. ותו דכל הני אמוראי דלעיל בבבל היו, ולא היו עסוקים בטהרות. שלא היו אוכלין תרומה בחוצה לארץ. וכי חימא דלבני ארץ ישראל קאמרינן, קשה מאבחה דשמואל דעביד מפצי לבנתיה בבבל ולא היו עוסקים בטהרות. ותו אי לטהרות איירי שמעתתא

טבילה כההיא דתנן בפרק ח' דמקואות¹⁸⁹ האוחז באדם ובכלים ומטבילין טמאין, ואם הדיח¹⁹⁰ ידו במים, טהורין. הגי ריבדי דכוסילתא עד תלתא ימים לא חייצי מכאן ואילך חייצי. היינו כי הא דתנן בפרק ט' דמקואות¹⁸⁵ גליד שחוץ למכה חוצץ, גליד שבמכה אינו חוצץ¹⁸⁶. כי אותו שחוץ למכה נקרא ונעשה עב¹⁹¹ אבל (שעל) שתוך המכה (נעשה) [הוא] רך תדיר. לכך אשה שהיא בעלת חטטין יש לה לחוף עד שיתרככו¹⁹². לפלוף שבעין לח אינו חוצץ יבש חוצץ. היינו כי הך דתנן במסכת מקואות¹⁸⁵ לפלוף שחוץ לעין חוצץ, ליפלוף שבעין אינו חוצץ. כי אותו שתוך העין הוא לח ושחוץ לעין הוא יבש¹⁹³. ואתי מר עוקבא לפרושי שיעור יבשותו היינו משמתחיל לירק. יש ספרים דגרסי בהו ולית הילכתא ככל הני שמעתתא, כי אתמר הני לטהרות אבל לבעלה לא, כי הא דאמר ר"ל¹⁹⁴. וכתב רש"י¹⁹⁵ דלא גרסינן ליה דמה שייך הך דריש לקיש להנך דלעיל¹⁹⁶. ותו דכל הני אמוראי דלעיל בבבל היו, ולא היו עסוקים בטהרות. שלא היו אוכלין תרומה בחוצה לארץ. וכי חימא דלבני ארץ ישראל קאמרינן, קשה מאבחה דשמואל דעביד מפצי לבנתיה בבבל ולא היו עוסקים בטהרות. ותו אי לטהרות איירי שמעתתא

ובמפרשי במשנה כ' דההבדל בין "לכלוכי" ו"גילדי" שזה לח וזה יבש. ואין חוצץ אלא יבש. ולפי"ז תמוהה קושיית רבנו, שהרי ביבש העמיד כאן שכתב "על התינוק ונתייבש" ע' הע' 184. וכנר' דקשיא לי' מהיכי תיתי לחוש, שעדיין יבש הוא, והלא יש כאן ס"ס: דלמא לא הווה חציצה כלל ואפי' הווה דלמא לא התייבש. וע"ע הע' 193 בסמוך. 189 משנה ה. ושם: והטבילין וכו'. ובכתי"מ גרס כגיד' דבנו. 190 בנד' שם נוסף: את ידו וכו'. ובכתי"מ יש גירס' שלישית. בכתי"פ נכתב על הגליון: פי' וכיוון שיש בהו מים לא הוי חציצה. ע"כ. וע' בפיהמ"ש של רבנו בפ"ז מקואות מ"ז בד"ה שהמים מקדמין. 191 ע' פיהמ"ש של רבנו שם פ"ט מ"ב בד"ה גליד וע' חזו"א ס"י צד סק"ג. 192 וכ"כ רבנו בהל' מקואות סס"י כה וריש ס"י כו. ודאה שו"ע קצת, א וט"ז שם סק"ד מש"כ בשם מהר"ק. וע' עלה ב"עצי לבונה" שם. 193 כך הוא סתמא דמילתא. וחילוק שבין חוץ לפנים מתקיים בכך שכל מה שבפנים אפי' יבש - לח מיקרי

מחמת דמעט עינו המרככתו וסופה להורידו ולכך אין קפידא. ורבנו קאי לפי"ז בשי' הראב"ד בבעה"נ שער הטבילה והרשב"א בתוהב"א בית ז שער ז וכ"כ הטור בקצת. ובלח אפי' בחוץ - אינו חוצץ. אבל לתוס' כאן אפי' לח בחוץ חוצץ ורק בפנים הקלו, וחילוק שבין פנים וחוץ הוא בלח. וכ"כ הרמב"ן כאן והרע"ב בפיהמ"ש במ"ד. ולפי"ז יבש חוצץ אפי' בפנים. וכ"פ השו"ע קצת, ז. וע' ב"משנה אחרונה" מ"ד שם. ור' הע' 188 לעיל. 194 הרמב"ן כאן כ' גיר' נוספת. 195 הוא בתשובה כמש"כ התוס' ונד' בספר האורה והפרדס ובמחזור ויטרי עמ' 610. 196 הרמב"ן באר זאת. 197 בעמ' הקודם. 198 יבמות מז, ב. 199 בתור"ה פתחה (השני) הוסיפו ביאור. 200 וכ"כ התור"ה אם בעמ' הקודם, ורבנו שם בד"ה אינה. 201 משנה ה. 202 בכתי"פ נוספה ההערה הבאה בגליון: פי' למ"ד מדיחה בית קמטיה במים. ע"כ. והכוונה לרבא. 203 פ"ט מ"ד. 204 וכתוס' הנ"ל בהע' 193.

ונראה לי דלא קשה הני מתני' אהרדי, דודאי בית הסתרים ובית הקמטים אין צריך שיבוא בהן מים. ומיהו אם יש בהן דבר חוצץ לא עלתה לה טבילה דראוי לביאת מים בעי' כדאמרין בשפתחו של ר'197 שנמצא לה עצם בין שיניה והצריכה טבילה אחרת. ולפלוג שבעין דאיירי ביה מר עוקבא היינו לפלוג שבעין דתנן במתני'205 כדפ"ל206, והיא דפ' החולץ198 כל דבר שחוצץ בטבילה, אומר ר"ת דקאי אהנך דחשיב במס' מקואות205 דחוצצין, דהנך שוו בגר ועבד ונדה אבל הנהו דהכא דוקא לטהרות וכל זה דוחק. וגרש"י עיקר207.

האיש נראה כעודר לבית הסתרים פי' בית הערוה [וכמוסק] זיתים לבית השחי. והאשה כאורגת לבית הסתרים וכמיניקה תחת הדד215.

[סז, ב] רובו ומקפיד עליו חוצץ. פרש"י216 דהיינו בשערו, אבל בגופו אפילו מיעוט ואינו מקפיד חוצץ217. וקשה לפירושו מהא דאמר בהערל218 מעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה, ופריך אי מדד' יצחק אימר דא"ר יצחק רובו, כולו מי אמר219. ולא קאמר אימר דאמר ר' יצחק שערו, כשרו מי אמר. אלמא ר' יצחק אכל הגוף קאי220, ועוד גבי בגדים תנן שיעור בחציצתן במס' מקואות221, ומייתי לה בפרק אילו קשרים222, על המרדעת223 חוצץ רשב"ג אומר עד כאיסר האיטלקי, ובזבחים בשלהי דם חטאת224 אמרין רבב על בגדו חוצץ, ואם מוכר רבב [הוא] אינו חוצץ. אלמא בגוף הכלי תלוי בשיעורא ובקפידא והה"נ באדם. וע"ק דאמאי איצטרך את כשרו, [ולרבות את] הטפל לכשרו ומאי ניהו שערו225, תיפוק לי מהלכה כיון דלא נשתנית226 אלא בשער. אלא ודאי ר' יצחק בחציצת הגוף איירי, הלכך איצטרך את כשרו לרבות שערו227.

האיש נראה כעודר זיתים. פרש"י212 עורך לענין בית השחי וכמוסק זיתים לבית הערוה, ובת"כ213 מיתניא איפכא. לכל מראה עיני הכהן214, פרט לבית הסתרים, מכאן אמרו

אשה לא תיטבול אלא דרך גדילתה. כמו שרגילה להיות תדיר, שלא תפתח עיניה ביותר ולא תעצום עיניה ביותר וגם לא תקפוץ פיה, כדתנן במקואות208 נתנה שערה בפיה קרצה שפתותיה קפצה ידה לא עלתה לה טבילה209. ותרחיב זרועותיה ותיפשוט ירכותיה כדרך הלוכה כדמפרש באורגת ומיניקה את בנה. וצריכה לחצוץ בשניה שלא יהא ביניהם דבר החוצץ, דראוי לביאת מים בעינין210. וגם רגילות ליטול הציפורנים שלא יהא תחתיהם דבר חוצץ211.

האיש נראה כעודר זיתים. פרש"י212 עורך לענין בית השחי וכמוסק זיתים לבית הערוה, ובת"כ213 מיתניא איפכא. לכל מראה עיני הכהן214, פרט לבית הסתרים, מכאן אמרו

215 רבנו קיצר והביא דברי התו"כ בלשונו. וע' תוד"ה וכמיניקה, לפנינו. 216 ד"ה רובו. 217 זו הוספת רבנו ושאר' ברש"י. וע' בריטב"א עירובין ד, ב ובחידושי המאירי שם שפירשו את רש"י באו"א. וע"ע פנ"י סוכה ו, א. 218 יבמות עח, א. 219 לשון רבנו אינו זהה לגיר' שלפנינו בגמ' שם. 220 בתהרא"ש ליבמות, שם, תי קו' זו. וכע"ז בתוד"ה רובו, בסה"ד, והאו"ז שסג, סק"ח. ור' שו"ת אבני נזר יו"ד רסו סק"ג. 221 פ"ט מ"ה. 222 שבת קיד, א. 223 שם: מרדעה. ובמקואות ל"ג לה אלא לפי הג' הגר"א וכדבריו איתא בכתי"מ במקואות, שם. ובגליין כתי"פ כתוב: פי' שלכלוך שעל המרדעת חוצץ. ע"כ. 224 צח, א. 225 סוכה ו, א; ב"ק פב, א. 226 צ"ל: נשתנה. 227 וע' פסקי רבנו בחולין פרק כל הבשר סי' טו. 228 לפנינו: ליטבלינהו וכו' משום וכר'. ול"ג "אמר ליה".

205 צוין בהע' 185 ו-186. 206 בדבור הקודם. וע' בהע' 193. והחוס' שחיר' כאן כע"ז, התכוונו לשיטתם הנ"ל. 207 בהלכותיו סי' לה כ' רבנו ב' הגרסאות וכ' שנכון להחמיר כרש"י. 208 פ"ח מ"ה. 209 במשניות לפנינו הדינים נכתבו בסדר אחר ובלשון שונה. 210 וכ"כ התוד"ה פתחה. וצ"ע שלפ"ז לא משכח"ל דין חציצה דרבנן ברוב שאינו מקפיד או במיעוט המקפיד, שהרי חמדי יהי פסול מדאורי' כי חסר בראוי לביאת מים. וצ"ל שבחציצה באופנים הנ"ל נחשב הכל בטל מדאורי' לגוף ושוב הווי ראוי לביאת מים. והארכנו בזה בקונטרס העיונים סי' לד. 211 והווי סייג להלכה דבצק תחת הצפורן ע' מקואות פ"ט מ"ב. דברי רבנו אלו באים בשינויים קלים גם בהלכות מקואות שלו סי' לה. ור' ראבי"ה ח"א סי' קפה בשם אבי עזרי, 212 ד"ה כעודר. 213 תזריע, פרשת נגעים פרק ד ה"ג. 214 ויקרא יג, יב.